

בס"ד
שיעורי ליל שישי
בישבה"ק ברכת יצחק
שנה י"ג
פרשת לך לך
האם מותר למול תינוק כשאביו אינו נוכח

א. מעשה ביהודי שנולד לו בן ביום שבת קודש והנה בערב שבת שקודם יום השמיני, לתינוק היה צהבת בדרגה גבוהה ועפ"י אבחנת המומחים, אין סיכוי שיתרפא באופן שתתאפשר עריכת הברית בזמנה, אשר ע"כ נסע אביו של התינוק לעיר אחרת והאם ותינוקה נשארו בביה"ח בשבת, והנה בשבת ירד לפתע רמת הצהבת אצל התינוק והרופאים אמרו שניתן לערוך לו ברית מילה, אלא שהתעוררה שאלה האם למול את התינוק ללא נוכחות האב וידיעתו, ועלינו לברר כמה נקודות, וראשית נקדים את המבואר בגמ' בקדושין (דף כ"ט א') האומרת, שבמקום שהאב לא מל את בנו, חייבים בית דין למולו ובמקנה (בקדושין שם ד"ה והיכא) וכן משמע מהרמב"ם (בפהמ"ש סופ"ט בשבת) וברא"ש (חולין פ"ו סי' ח') שאין הכוונה דווקא לבית דין אלא הכוונה לכל ישראל. (ודלא כהלבוש יו"ד סי' רס"א).

ומעתה יש לנו לברר כמה ספיקות, א' האם המצוה המוטלת על ישראל כאשר לא עתיד להיות נימול ע"י האב, נאמרה רק מאחרי יום השמיני או גם ביום השמיני. ב' האם המצוה המיוחדת על האב, נאמרה רק ביום השמיני, אבל מיום התשיעי ואילך מצותו שווה לכל ישראל. שאם נאמר שזכותו העדיפה על כל ישראל, נאמרה רק ביום השמיני ולא מעבר לכך, הרי אם נמתין עד היום התשיעי, שוב אין מצוה מיוחדת לאב וכל ישראל שווים לקיום המצוה, נמצא שאין סיבה להמתין ליום התשיעי כדי שהאב יקיים מצותו. ג' מה שמבואר בגמ' שבאם האב לא מל חלה המצוה על כל ישראל, נאמר רק כשהאב נמנע בידועין מלקיים, או למקרה שלא יוכל גם בעתיד לקיים המצוה, או דילמא שגם במקום שהאב נמנע באופן זמני מחמת אונס, גם במקרה זה חלה המצוה על כל ישראל. שאם נאמר שרק כשהאב נמנע בידועין מלקיים את המצוה, אזי חלה המצוה על כל ישראל, הרי בכה"ג שאינו נמנע, אלא שהוא אנוס, לא חלה המצוה על כל ישראל.

האם המצוה על ישראל למול חל כבר ביום השמיני

ב. הנה לגבי נידון האם המצוה שעל ישראל למול, חלה רק אחרי היום השמיני, או גם ביום השמיני, דן בזה בספר הדרת קודש (להגרצ"פ זצ"ל, סי' ו') והעלה שהנפק"מ היא האם מותר לישראל למולו בשבת. ובאבנ"ז (יו"ד שי' ש"מ) והפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ו סי"ב) משמיה דרעק"א נקטו, שכבר ביום השמיני יש מצוה על ישראל באם נמנע האב מלמולו. אך היד המלך (פ"א ממילה ה"ב) חולק. וא"כ כל הנידון שלפנינו הוא רק אם ננקוט כהני דסברי שיש מצוה על ישראל למולו כבר ביום השמיני.

האם מצותו של האב היא רק ביום השמיני או גם לאחר מכן

ג. ולענין האם מצותו של האב נמשכת גם אחר היום השמיני. הנה המחצית השקל (סי' תמ"ד ס"ק י"א) העלה שאין מצות האב מן התורה, אלא ביום השמיני, אך מילה שלא בזמנה, אינה מוטלת על האב, אלא על בית דין ומיום השמיני דינו של האב ככל ישראל. והביא ראיה, מהא דמצינו גבי אברהם, שנאמר "וימל אברהם את יצחק בנו" והרי אברהם מל את יצחק בגיל שמונת ימים, ומכאן יש ללמוד שרק ביום השמיני המצוה מוטלת על האב, אבל לאחר מכן דינו ככל ישראל.

וכן משמע מהקריית ספר (ריש הלכות מילה). שכתב ז"ל אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שב"ד מלין אותו בעל כרחו ונראה טעמא משום דבאביו כתיב יום ח' ובב"ד לא כתיב אלא סתם המול לכם משמע דמילה בזמנה על האב ואם נמנע הוא מלין אותו ב"ד. (ובספר המפתח הביאו כן מספר יד המלך).

ולדבריהן אין טעם להמתין לאב, כיון שבכל מקרה האב יפסיד את מצותו המיוחדת בחלוף היום השמיני, וא"כ למה שנמתין ליום התשיעי.

אך בספר קובץ (הובא בליקוטים מהדורת פרנקל פ"א ממילה) הוכיח מדברי התוס' בקדושין (דף כ"ט א' ד"ה אותו) מבואר שהמצוה נשארת על האב גם לאחר היום השמיני, שהרי כתבו התוס' שמילה אינה ממצות עשה שהז"ג, משום שמיום השמיני והלאה המצוה נמשכת בלא הפסק. וכן הוכיח מדברי הרמ"א (יו"ד סי' רס"א). ולדעתם גם אחרי היום השמיני נשארה המצוה על האב, וממילא יש לנו לדון שאין בכוחנו להפסיד לו את המצוה. וכן הביאו שם נספר נחל איתן, שלמד כן מדברי כמה ראשונים יע"ש.

האם יש מצוה על כל ישראל כאשר האב נמנע מלמול באונס

ד. כתב הרמב"ם (פ"א ממילה ה"ב) ז"ל אין מולין בניו של אדם שלא מדעתו אא"כ עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בעל כרחו וכו'. (דברי הרמב"ם הובאו גם בטור ושו"ע יו"ד רס"א). וכתב התשב"ץ (ח"ג סי' ח') ז"ל נראה מדבריו שאם לא עבר ונמנע אלא שהוא מתעצל בה אין חייבין לעשותה בזמנה אבל היו חייבין לכופו אפילו ע"י הכאות כיון שלא הי' לו אונס עכ"ל. עוד הביא התשב"ץ מדברי רש"י ביבמות (דף ע"א ב') שגם אם האב חבוש בבית האסורים, עדיין אין מצות מילתו מוטלת על אחרים, כיון שאינו נמנע מלמול, אלא אנוס. נמצא א"כ שכל עוד שהאב לא נמנע אלא מתעצל בלבד, עדיין המצוה מוטלת על האב ולא על בית דין. ולאור דבריו נראה שבמקרה דידן, שהאב אינו נמנע אלא אנוס מלדעת שבנו בן ברית, עדיין מוטלת המצוה על האב, ולא חל עלינו חובה למול התינוק ואין בכוחנו להפסיד לו את המצוה.

אך המעיין בדברי התשב"ץ היטב, יראה שהעמיד דברי הרמב"ם באופן כזה, שהאב כאן אך מתעצל למול, שבזה העלה התשב"ץ שעדיין לא חלה עלינו המצוה למולו, מכיון שאביו כאן אלא חובה עלינו לכופו. ומדבריו משמע שבכל מקרה אין לנו להניח את התינוק ערל מעבר ליום השמיני, אלא שהיה עולה בדעתנו שגם כשהאב מתעצל מלמול חלה חובה על כל ישראל, לכן אומר התשב"ץ שעדיין האב לא הפסיד מצותו ועלינו להשתדל קודם כל, שהאב יקיים את המצוה. וכן דייק בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' כ"ח וע"ע בספר עצמות יוסף, קדושין דף כ"ט א' ד"ה והיכא).

ולאור זאת נראה שאם האב אינו נוכח לפנינו ואין לו האפשרות למולו בכל מקרה, חל עלינו החיוב למולו מצד המצוה המוטלת על כל ישראל.

וע"ע באבב"ז (יו"ד סי' שיי"ט) שהרבה לדון בענין זה, ובתוך דבריו העלה שיש למול גם ללא האב, ומטעמא שזכות הוא לו, שיכנס בנו לברית בזמנו וזכין לאדם שלא בפניו. (ובפשטות אין כוונתו מצד שנעשה שלוחו בלא דעתו בדוקא, אלא שבכך שמלין בנו מתקיים מצותו).

זכותו של האב אינה יכולה לבוא על חשבוננו של הבן

ה. והנה עד עתה דנו האם יש מצוה על ישראל כאשר האב אנוס מלמול עתה, אך אולי ניתן לומר שגם במקום שמעיקר הדין זכותו של האב קודמת לשל כל ישראל, בכל זאת, מותר לנו להפקיע זכותו, בהקדם מה שיש לדון בהא דקי"ל שאם האב לפנינו הוא קודם לכל ישראל, הכוונה, שלא חל כלל מצוה על כל ישראל למול, או דילמא שיש מצוה גם על האב וגם על ישראל כאחד, אלא שהאב קודם.

והבית יוסף והב"ח (יו"ד סי' רס"א) כתב מקור לדברי הרמב"ם שאין מלין את בנו של אדם שלא מדעתו, דסברא היא שמצוה המוטלת על אדם אין לאחר לעשותה שלא מדעתו. והב"ח הוסיף בזה דדמי לכיסוי הדם של שחיטה, שיש דין קדימה לשוחט.

וכע"ז כתב בספר בני בנימין (להגאון האדר"ת זצ"ל הובא בספר הליקוטים, מהדורת פרנקל) שיסוד קדימת האב לקיים המצוה, נובע מהגמ' בב"ק (דף צ"א ב') העוסקת שם במצוה שמוטלת על בעל שור הנסקל, להמית את השור, ומצותו קודמת לשל כל אדם. ודימתה הגמ' דין זה, לדין נוסף של "כיסוי הדם" שהתורה העמידה מצוה זו על השוחט, והגם שיש מצוה על כל ישראל לכסות את הדם מ"מ מצותו קודמת לכולם. (ולכן אם אחר חוטף לו המצוה חייב לשלם לו עשרה זהובים). ולפי"ז כותב הבני בנימין, שגם אם יש מצוה על כל ישראל למול את התינוק מ"מ מצות האב קודמת.

והנה כתב הט"ז (יו"ד סי' כ"ח סק"ח) שכל מה שמבואר בגמ' שהחוטף כיסוי הדם לחבירו, חייב לשלם לו עשרה זהובים, היינו דוקא משום שמצות הכיסוי מוטלת על כל ישראל, אלא שהשוחט קודם לכולם, ולכן כשאדם אחר קדם וכיסה, הרי הוא צריך לברך בעצמו, ולכן חייב לשלם לחבירו שכר הברכה, אבל אילו אדם אחר לא היה חייב לכסות כשהשוחט לפניו, הרי הוא כמזיק בעלמא ולא נהנה מהברכה, שהרי אינו מחוייב בכך. וכע"ז כתב האחיעזר (ח"ג סי' ע"ג אות ד') שהחוטף משלם לחבירו מדין נהנה.

אמנם מדברי החת"ס (ח"מ סי' קע"ו והו"ד בפתחי תשובה (ח"מ סי' שפ"ב סק"ג) משמע ששכר עשרה זהובים אינו על כך, שקיים המצוה במקומו של השוחט, אלא על כך שחיסר מצוה לחבירו.

והנה לדברי הסוברים שיש מצוה על כל ישראל, אלא שיש דין קדימה על האב יתכן לחדש, שכל זה במקום שהנידון הוא רק על קדימת עושה המצוה בלבד כאשר אין שיקולים נוספים להקדים את המחוייב במצוה, אבל בגונא דמילה, שמלבד זה שמוטל על האב למול את בנו, הרי מצותו של התינוק להיות נימול ולא להשאר ערל, ויש מצוה מיוחדת למולו בזמנו ואפילו בשבת, נמצא א"כ שאם נתעכב מלמולו, מכח טענת האב אנא בעינא למיעבד מצוה, הרי מאידך אנו מפסידים את ייקר המצוה כלפי התינוק, וחבים לו בכך שנשאר ערל ביום השמיני, ובאופן זה, אין טענה לאב שמצותו קודמת לאחרים, שאינו יכול לתבוע זכות קדימה על חשבוננו של התינוק.